

Nr 148

Utlåtande i anledning av väckta motioner om kontinuerlig mikrofilmning av svensk dagspress.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 460) och den andra inom andra kammaren av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora (II: 559), har hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om möjligheten för det allmänna att bekosta kontinuerlig mikrofilmning av den svenska dagspressen.

Beträffande motiveringen för berörda yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 559.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från *kungl. biblioteket* som anfört följande.

Behovet av mikrofilmning av den svenska dagspressen underströks med ingående motivering redan i det betänkande, som 1951 avgavs av 1949 års sakkunniga rörande arkiv- och biblioteksfilmning (statens offentliga utredningar 1951: 36). De sakkunniga framhöll bl. a. att såväl tidningarnas skrymmande karaktär som tidningspapperets dåliga arkivbeständighet motiverade en fullständig mikrofilmning av den svenska pressen fr. o. m. år 1850 och föreslog att en sådan skulle igångsättas.

Några centrala åtgärder i enlighet med de av de sakkunniga förordade riktlinjerna har icke vidtagits; däremot har kungl. biblioteket och de tre äldre universitetsbiblioteken i begränsad utsträckning kunnat anskaffa mikrofilmkopior av ett antal av de mest frekventa tidningarna. I allmänhet har detta skett genom köp från det i de aktuella motionerna berörda företaget Centrala filmarkivet i Stockholm. Det bör dock understrykas, att de nämnda bibliotekens förvärv endast representerar en mindre del av det tidningsmaterial som mikrofilmats av Centrala filmarkivet; på grund av brist på medel har biblioteken sålunda trots den höga angelägenhetsgraden måst avstå från anskaffning av ett stort antal tidningsmikrofilmer som är kommersiellt tillgängliga. I övertvägande utsträckning pågår därför fortfarande en katastrofal nedslitning av de ömtåliga och oersättliga originalläggan, samtidigt som man är medveten om att tidningshistorisk forskning kommer att oavbrutet växa. Det må här nämnas att en mikrofilmning som för all framtid säkrar de inhemska tidningsbestånden under samma tid har genomförts i Finland. I Helsingfors universitetsbiblioteks regi har praktiskt taget samtliga i Finland till dags dato tryckta tidningar mikrofilmats; antalet tidningar

utgör ca 1 600 och det sammanlagda sidantalet beräknades 1960 till något över 10 miljoner.

De motiv som för femton år sedan föranledde de av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga att rekommendera en omfattande mikrofilmning har under den därefter gångna tiden i hög grad accentuerats. Redan tidsfaktorn i förening med den ökade halten av luftföroreningar, särskilt i storstadsområdena, innebär en snabbt fortgående försämring av originaltidningsläggens tillstånd. Härtill kommer emellertid en starkt ökad användning av bestånden, sammanhängande med den allmänna breddningen av studier och forskning icke minst på det samhällsvetenskapliga området. En mycket betydande del av tidningsbestånden befinner sig nu i ett närmast irreparabelt tillstånd. Eftersom interurban utlåning av det ömtåliga originalmaterialet icke är tänkbar, måste allt forskningsarbete, som förutsätter mera omfattande genomgång av dagspressen, i dagens låge koncentreras till de fyra orter där mer eller mindre kompletta samlingar av originaltidningarna finnes. Olägenheten härav har påtagligt ökats redan genom tillkomsten av universitetet i Umeå och kommer givetvis att än ytterligare accentueras genom den fortsatta regionala spridningen av den akademiska undervisningen.

Olika sidor av det här berörda problemkomplexet har under det senaste året i skilda sammanhang aktualiserats inför statsmakterna. Den av chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunnige för utredning av vissa frågor rörande universitetsbiblioteket i Umeå har i sitt betänkande (Ecklesiastikdepartementet 1966: 1) förutsatt, att detta bibliotek kommer att tillföras den svenska tidningspressen i form av mikrofilmkopior, samt att tillräckliga anslag härför ställes till förfogande. I remissyttrande den 15 april 1966 till konsistoriet vid Lunds universitet över sistnämnda betänkande har överbibliotekarien vid Lunds universitet understrukit behovet av en samlad insats på tidningsfilmningens område och framhållit att en samordning kan medföra en betydande rationaliseringsvinst och därmed minskade kostnader.

Riksbibliotekarien hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 juni 1965 om tillsättande av sakkunniga med uppgift att utreda förutsättningar och uppgifter för en statlig utlåningscentral för tidningsfilm. Genom beslut den 11 mars 1966 anbefalldes Kungl. Maj:t det nyinrättade forskningsbiblioteksrådet att inom ramen för sina resurser verkställa den av riksbibliotekarien angivna utredningen och för Kungl. Maj:t redovisa resultatet av densamma. Forskningsbiblioteksrådet har därefter, såsom anmälts i skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 maj 1966, tillkallat fyra sakkunniga för att verkställa ifrågakvarande utredning.

De av forskningsbiblioteksrådet tillkallade sakkunniga har i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv endast att taga ställning till en av de här ovan berörda delfrågorna, nämligen den interurbana utlåningen av tidningsfilm och de krav denna ställer på en central samling av dylik film. Det ingår däremot icke i de sakkunnigas uppdrag att täcka hela det stora område som beröres av de aktuella motionerna. Under hänvisning till vad som här ovan anförts, hemställes härmed, att statsutskottet måtte föreslå riksdagen att i enlighet med motionärernas förslag hos Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning rörande forskningsbibliotekens behov av mikrofilmer av den svenska tidningspressen. Härvid bör såväl utrymmesbesparingssynpunkten som den aktuella och framtida forskningens krav beaktas. Vidare bör såväl behovet av mikrofilmer av det samlade äldre tidningsbeståndet som den löpande filmningen av nu utkommande tidningar uppmärksammas.

Utskottet. De skäl för en mera omfattande mikrofilmning av dagspressen som framförts i såväl motionerna som remissyttrandet från kungl. biblioteket finner utskottet böra beaktas. Särskilt den pågående decentraliseringen av den högre utbildningen och forskningen i landet, med ökat behov av lättåtkomligt källmaterial som följd, synes motivera att frågan om den svenska dagspressens arkivering och bevarande för framtiden upp-tas till övervägande. Utskottet vill därför tillstyrka motionsyrkandena och hemställer,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 460 och II: 559, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning om möjligheten att med allmänna medel bekosta kontinuerlig mikrofilmning av den svenska dagspressen.

Stockholm den 22 november 1966

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herr Näsström, fröken Andersson, herrar Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Harry Carlsson, Rönnberg, Åkerlund, Nyman, Karl-Erik Eriksson och Johan Olsson; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Blid-fors, Almgren, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, herrar Nihlfors, Lindholm, Johansson i Norrköping, Björkman, Ne-lander, Nilsson i Kristianstad och Sjönell.